

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-62>

УДК 338.246.8-043.96

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА СТИМУЛЮВАННЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

ECONOMIC POLICY TO STIMULATE POST-WAR RECOVERY

Штань Марина Володимирівна
кандидат економічних наук, доцент,
Національна академія управління
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4938-555X>

Shtan Maryna
National Academy of Management

Проаналізовано особливості функціонування національної економіки в умовах дії воєнного стану. Розкрито зміст основних макроекономічних проблем, які постають для економіки в умовах дії воєнного стану, серед яких суттєва деформація структури сукупної пропозиції та сукупного попиту, глибока криза на ринку праці, фізичне руйнування інфраструктури та активів, втрата ринків збуту українськими підприємствами-експортерами, порушення економічних зв'язків, руйнування логістичних маршрутів, розрив ланцюгів формування доданої вартості. Проблематика повоєнного відновлення та розвитку української економіки є предметом різноманітних дискусій. Спрямування напрямів відновлення економіки України має враховувати новітні геополітичні й економіко-інституційні виміри. Доведено, що одним із найважливіших макроекономічних викликів для економіки України є її велика залежність від імпорту, що веде до зростання дефіциту торговельного балансу та загрожує макроекономічній стабільності. Визначено, що створення нової моделі економічного розвитку України після завершення воєнних дій має враховувати умови соціально-економічного розвитку в умовах глобальної конкуренції. Встановлено, що з позиції реалізації національних інтересів важливим є стимулювання державою реалізації підприємницького потенціалу внутрішнього виробництва на основі поглиблення дерегуляції, розширення кредитування та надання підтримки виходу на зовнішні ринки. Визначено, що в Україні потрібна економічна політика виваженого протекціонізму, активної підтримки підприємництва й стимулювання високотехнологічного експорту. Саме така політика вимагатиме й значного поглиблення обґрунтованості інструментарію реалізації заходів держави, спрямованих на стимулювання повоєнного відновлення української економіки.

Ключові слова: економічна політика, повоєнне відновлення, стимулювання розвитку економіки, макроекономічна стабілізація, міжнародна підтримка.

The peculiarities of functioning of the national economy under martial law are analyzed. The author reveals the content of the main macroeconomic problems facing the economy under martial law, including a significant deformation of the structure of aggregate supply and aggregate demand, a deep crisis in the labor market, physical destruction of infrastructure and assets, loss of markets by Ukrainian exporting enterprises, disruption of economic ties, destruction of logistics routes, and disruption of value chains. The issue of post-war recovery and development of the Ukrainian economy is the subject of various discussions. The direction of Ukraine's economic recovery should take into account the latest geopolitical, economic and institutional dimensions. It is proved that one of the most important macroeconomic challenges for Ukraine's economy is its heavy dependence on imports, which leads to a growing trade deficit and threatens macroeconomic stability. It is determined that the creation of a new model of Ukraine's economic development after the end of hostilities should take into account the conditions of socio-economic development in the context of global competition. It is established that from the standpoint of realizing the interests of national interests, it is important for the state to stimulate the realization of the entrepreneurial potential of domestic production through deepening deregulation, expanding lending and providing support for entering foreign markets. It is determined that the transition to the stabilization and development of the national economy usually takes place in several stages. At the first stage, the basis for a sustainable peaceful functioning of the economy is formed. The next stage is characterized by the restoration of institutions and infrastructure and the laying of the foundation for reconstruction and

modernization. The next stage, which lasts three to five years, is extremely difficult and is designed to put the national economy on a sustainable growth trajectory. The author proves that Ukraine is in need of an economic policy of balanced protectionism, active support for entrepreneurship, economic restructuring, and stimulation of high-tech exports. Such a policy will also require a significant deepening of the validity of the tools for implementing government measures aimed at stimulating postwar economic recovery.

Keywords: economic policy, post-war recovery, stimulation of economic development, macroeconomic stabilization, international support.

Постановка проблеми. Ідентифікація особливостей функціонування національної економіки в умовах дії воєнного стану та визначення напрямів повоєнного відновлення становить вагомий та актуальний науковий проблем. Проведений аналіз дає змогу стверджувати про те, що головними проблемами, які постають для економіки в умовах воєнного стану, є, зокрема, такі, як суттєва деформація структури сукупної пропозиції та сукупного попиту, глибока криза на ринку праці, фізичне руйнування інфраструктури та активів, втрата ринків збуту українськими експортерами, порушення економічних зв'язків, ускладнення логістичних маршрутів, розрив ланцюгів формування доданої вартості.

Проблеми повоєнного відновлення та розвитку української економіки стали предметом різноманітних дискусій. Важливим аспектом є те, що спрямування напрямів відновлення економіки має враховувати новітні геополітичні й економіко-інституційні виміри, в яких перебуває Україна у зв'язку з отриманням статусу кандидата у члени ЄС. У цьому зв'язку доцільно проаналізувати інструментарій впливу держави на процеси активізації повоєнного відновлення національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широкий спектр наукової проблематики повоєнного відновлення викликає щоразу більш активне зацікавлення у середовищі дослідників, що обумовлено високим рівнем актуальності та практичного спрямування вказаного наукового вектору. Науковці з Інституту економіки та прогнозування НАН України обґрунтовують концептуально-методологічні та практичні аспекти здійснення повоєнного відновлення економіки України, над реалізацією якого мають працювати як державні інституції, так й суб'єкти приватного підприємництва. Автори доводять, що реалізація таких заходів дасть змогу подолати структурні дисбаланси та сировинну орієнтацію української економіки, а також закласти на основі цього надійний фундамент для глибоких трансформацій [1].

О. Булик аналізує а питання відновлення та модернізації України в повоєнний період.

Дослідниця характеризує перспективи відбудови України на основі відновлення та модернізації житлового фонду та інфраструктури регіонів [2]. Досліджує економічні наслідки повномасштабного вторгнення в Україну з боку держави-агресора М. Скрипниченко. На основі опрацювання широкого спектру історичного досвіду повоєнного відновлення у Німеччині, Японії, Ізраїлі, авторка робить висновок про існування високих рівнів норми нагромадження капіталу у згаданих державах. Дослідниця обґрунтовує положення про те, що необхідним є активне нарощування капіталу як невід'ємної передумови економічного зростання. Звертає також на себе увагу спроба прогнозування напрямів повоєнного відновлення у нашій країні на основі масштабного залучення інвестицій та високої норми нагромадження капіталу [3].

У дослідженні Н. Бондар та В. Уманціва здійснено аналіз напрямів повоєнного відновлення економіки через призму розкриття взаємодії держави та приватного бізнесу. Автори доводять, що в умовах існування жорстких обмежень якраз держава має відігравати основну роль у реалізації планів відновлення національної економіки [4]. І. Підоричева розкриває роль і спроможність інноваційних спільнот у реалізації планів відновлення українських територій, що зазнали руйнувань унаслідок воєнних дій. Авторка пропонує власне трактування принципів відновлення та реконструкції різних секторів української економіки. Дослідниця звертає увагу на необхідність забезпечення активного розвитку територіальних громад як активних суб'єктів повоєнного відновлення з урахуванням стійкості та сталості [5].

Обґрунтовує напрями формування внутрішніх засад стійкості економічного розвитку України на основі трансформації управління державними фінансами у період повоєнної відбудови В. Кудряшов. Вчений на основі систематизації національних антикризових планів доходить висновку, що необхідною є активізація державної політики стимулювання розвитку економіки у контексті її повоєнного відновлення. Науковець аналізує

наслідки воєнного вторгнення в Україну для об'єктів критичної інфраструктури. Автор розкриває особливості залучення коштів для фінансового забезпечення заходів подолання наслідків воєнних дій, а також упровадження механізмів Плану Маршалла для України [6]. Водночас проблематика визначення напрямів активізації економічної політики держави у контексті здійснення повоєнного відновлення потребує подальших системних досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз напрямів реалізації економічної політики стимулювання повоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі аналізу можна вказати на те, що важливою особливістю післявоєнного функціонування та розвитку України є те, що країна зберегла дієвість та спроможність практично всіх державних інститутів. Водночас одним із найважливіших макроекономічних викликів для української економіки є її критична залежність від імпорту, що веде до зростання дефіциту торговельного балансу та несе ризики для макроекономічної стабільності. У 2022 р. експортні надходження скоротилися на 40%, а імпортні – лише на 20%. Аналогічне співвідношення має місце й у 2023 р., а тому від'ємне зовнішньоторговельне сальдо зросло до рівня 21% ВВП [1; 7; 8].

За цих умов відновлення зруйнованої критичної інфраструктури та відбудова економіки генерують високий постійний попит на товари інвестиційного спрямування, який неможливо забезпечити лише українським виробникам. Саме тому внутрішній попит на відновлення економіки дедалі більшою мірою задовольнятиметься на основі імпорту, що й надалі підвищуватиме девальваційний тиск на гривню. Україні вкрай необхідна масштабна політика створення робочих місць за підтримки коштів міжнародних партнерів, що може надати необхідного імпульсу економіці та закласти надійний фундамент для її подальшого розвитку [1; 7; 8].

Економіка України потребує залучення додаткового капіталу та його поєднання з наявною вільною робочою силою у проєктах створення нової доданої вартості, адже найнадійнішим фундаментом для забезпечення макроекономічної стабілізації є відновлення національного реального сектору. Деякі заходи у цьому напрямі реалізовано. Співпраця з міжнародними інституціями орієнтована на створення передумов для довгострокового економічного зростання в умо-

вах післявоєнної модернізації України та інтеграції до ЄС.

Важливим аспектом макроекономічної стабілізації в Україні має стати активізація залучення кредитних ресурсів в економіку, що не лише спроможне полегшити процес відновлення у країні, а й може посилити дієвість державної політики та її вплив на макроекономічну динаміку. Необхідним є посилення дієвості заходів, спрямованих на створення нових робочих місць, та налагодження механізмів захисту інвестицій від воєнних ризиків на основі залучення внутрішніх ресурсів і можливостей міжнародних партнерів [1; 8; 9].

Відновлення енергетичної інфраструктури та фінансова допомога партнерів сприяли макроекономічній стабілізації. В умовах війни міжнародна допомога залишається одним з ключових факторів фінансування державного бюджету. У 2023 р. обсяг такого фінансування може перевищити 42 млрд. дол. Зростання видатків бюджету на фоні великих обсягів міжнародної фінансової допомоги стимулює економічну активність та споживання домашніх господарств [7].

Швидке відновлення енергетичної інфраструктури після російських атак є однією з ключових причин покращення макроекономічної ситуації. Якщо ситуація не погіршуватиметься, то істотного дефіциту електроенергії не очікується, за винятком ситуативних дисбалансів у другому півріччі 2023 р. Також йдеться про сподівання на те, що протягом 2023 р. енергетичний сектор буде більшою мірою готовим до російських атак й швидше усуватиме наслідки обстрілів. Стабілізація ситуації в енергетичному секторі позитивним чином впливає на вповільнення темпів інфляції. Йдеться не тільки про відновлення інфраструктури після російських атак, але й про достатню пропозицію пального на внутрішньому ринку. Крім того, очікується послаблення інфляційного тиску внаслідок падіння цін на енергоносії на світових ринках [1; 7].

У 2023 р. готівковий курс гривні значно зміцнівся, що стало однією з причин уповільнення інфляції та покращення макроекономічних очікувань загалом. Курсова стабільність та заходи Національного банку посилили привабливість гривневих активів. Так, зокрема, через більш жорсткі вимоги щодо резервування банки розпочали процес підвищення ставок за гривневими депозитами. Також стабільність гривні вплинула на привабливість інструментів ОВДП, завдяки чому Міністерство фінансів України отри-

мало більше можливостей для фінансування дефіциту бюджету. Розвиток внутрішнього боргового ринку дає змогу уникати монетарного фінансування бюджету, що також позитивно впливає на уповільнення темпів інфляції. Водночас слід вказати на те, що це стало можливим значною мірою завдяки фінансовій допомозі, яку Україна отримує від міжнародних партнерів [1; 7; 8].

Протягом 2022 р. рівень безробіття в Україні суттєвим чином зріс. Таке зростання відбулося внаслідок руйнування підприємств, зниження економічної активності суб'єктів господарювання в умовах високих ризиків і вимушеної міграції за кордон. Скорочення виплат працівникам, до якого вдалися суб'єкти підприємницької діяльності, й висока інфляція 2022 р. також призвели до падіння реальних доходів домогосподарств. Наприкінці 2022 р. ринок праці почав відновлюватися, однак таке відновлення загальмувало після серії масштабних атак на енергетичну інфраструктуру. Ситуація на ринку праці поліпшиться разом із зниженням безпекових ризиків і поживленням економіки. Відбудова України потребуватиме залучення значної кількості робочих рук. Саме тому, починаючи з 2024 р., рівень безробіття скорочуватиметься, а зрос-

тання реальних доходів домогосподарств пришвидчуватиметься. Доходи населення також зростатимуть за рахунок збереження високого рівня бюджетної підтримки та соціальних видатків [1; 7; 8; 9].

Цілком очевидно, що при складанні планів відбудови важлива роль належить обґрунтованій послідовності дій. Усталений підхід передбачає спрямування основних обсягів допомоги на відновлення найважливіших соціальних функцій та стимулювання економічної активності. Водночас іноді такі заходи часто зберігають низький рівень доходів та відтермінують повноцінне відновлення.

Проведений аналіз дає змогу стверджувати, що перехід до стабілізації й активного розвитку національної економіки здебільшого відбувається у кілька етапів. На першому етапі формується підґрунтя для стійкого мирного функціонування економіки. Наступний етап відзначається відновленням інститутів, інфраструктури й закладається фундамент для реконструкції та модернізації. Вкрай складним є наступний етап тривалістю від трьох до п'яти років, покликаний вивести національну економіку на траєкторію стійкого зростання [10]. У таблиці 1 наведено систему заходів, спрямованих на повоєнне відновлення націо-

Таблиця 1

Система заходів у контексті повоєнного відновлення національної економіки

№	Суб'єкт	Першочергові кроки (протягом одного – двох років)	Перехід до стійкого розвитку (протягом трьох – п'яти років)
1	Домашні господарства	Повернення та облаштування мігрантів	Перепис населення; формування планів розвитку територій
2	Інфраструктура	Відновлення функціонування портів, аеропортів, автомобільних доріг та залізниць	Планування перспективного розвитку
3	Макроекономічна стабілізація	Контроль над інфляційними процесами, стабілізація фінансово-банківської системи, повернення до ринкового режиму курсоутворення, програми надання міжнародної допомоги	Модернізація банківської системи, реформування податкової системи, реструктуризація зовнішнього боргу, стимулювання інвестиційної діяльності
4	Соціальна інфраструктура	Відновлення повноцінної діяльності медичних закладів та інших об'єктів соціальної інфраструктури	Відбудова лікувально-діагностичних закладів, відбудова освітніх установ
5	Міжнародні партнери	Пряма підтримка державного бюджету, проектна допомога, контроль за прозорістю та цільовим призначенням використання міжнародної допомоги	Зменшення бюджетної підтримки, збільшення кількості проектів технічної допомоги, налагодження тісної координації з урядовими інституціями

Джерело: складено автором за даними: [10, с. 30]

нальної економіки. В Україні ще остаточно не ухвалена модель, за якою відбуватиметься відновлення, за якими принципами воно здійснюватиметься, якою буде залученість інститутів громадянського суспільства, якими будуть нові запобіжники від корупції і неефективних витрат коштів.

Відновлення та модернізація післявоєнної України представлятиме собою одним із найбільш масштабних міжнародних проєктів з часів Другої світової війни. Обсяги завдань щодо відновлення та потенційні можливості сучасних технологій як формують унікальні за своєю природою виклики, так й створюють сприятливу основу для їхнього розв'язання на основі оригінальних рішень. Водночас зберігатиметься істотне навантаження на державний бюджет та соціально-економічну сферу. Саме тому особливій актуальності набуватиме проблематика ефективного, відкритого та прозорого використання всіх доступних ресурсів як у держави, так й приватного капіталу та тих, що залучатимуться від міжнародних партнерів.

Створення нової моделі економічного розвитку нашої країни після завершення воєнних дій має враховувати реалії й умови соціально-економічного функціонування за умов глобальної конкуренції (рис. 1). Економічна модель України увібрала поширені закономірності розвитку на основі ринкових механізмів та певних передумов виникнення господарських зв'язків. За теперішніх реалій з метою забезпечення сталого економічного розвитку та європейської інтеграції нашої країни слід розв'язувати цілу низку завдань, пов'язаних з упровадженням цифрових технологій. Українською важливо при цьому є інституціоналізація системи регулювання національної економіки, яка покликана сприяти переходові від здебільшого низкотехнологічної сировинної моделі розвитку до такої, що базується на використанні новітніх технологій [1; 7; 9].

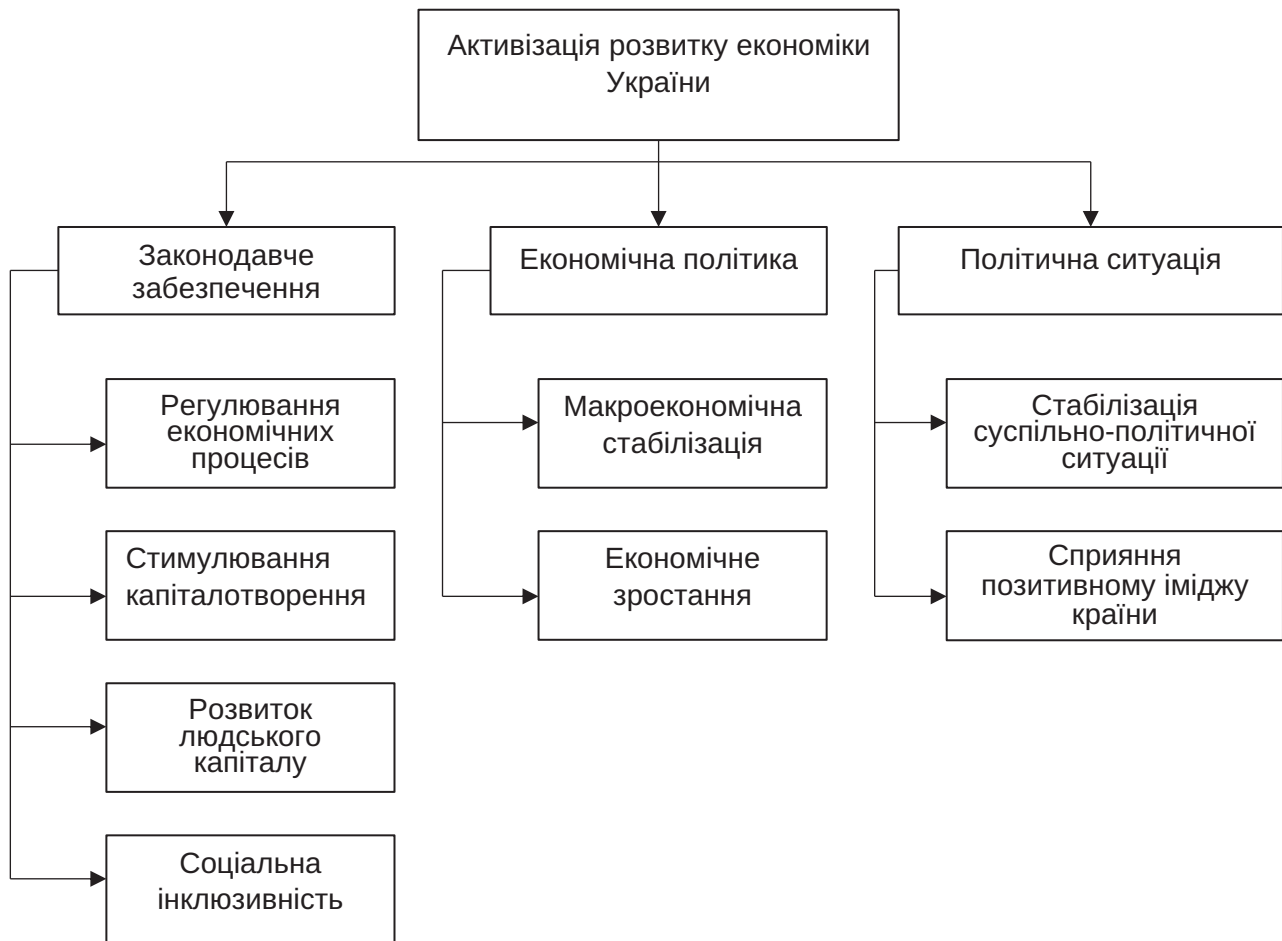
Відкриття нових можливостей співпраці на українському внутрішньому ринку мають стати об'єктом активної державної політики з метою підтримання національних суб'єктів та експорту технічно складної продукції. Прикладом у цьому зв'язку може стати перш за все досвід Японії та Південної Кореї середини та другої половини ХХ ст. Таким чином, ускладнення моделі національної економічної системи зі значною кількістю ланок глибокої в технологічній переробки і масштабного внутрішнього споживання сформує підґрунтя для створення доданої вартості порів-

няно з моделлю, що функціонує на основі експорту сировинних ресурсів. Така система спроможна постійно вдосконалювати матеріально-технологічну базу й приймати значні обсяги інвестицій порівняно з простою сировинною моделлю економіки [10].

Слід погодитися з думкою про те, що проблемами відсутності глибоких технологічних перетворень, суттєвого дефіциту інвестиційних ресурсів та низького рівня доходів багатьох категорій домашніх господарств пов'язані у нашій країні з відсутністю передумов для генерування належного обсягу внутрішнього попиту. Таке своєрідне ігнорування ролі та місця внутрішнього споживання як головного чинника створення доданої вартості позбавляє національну економіку можливостей виходу на траєкторію стійкого інноваційно-інвестиційного зростання та започаткування моделі внутрішньоорієнтованого розвитку [1].

Проведений аналіз дав змогу з'ясувати, що сьогодні у світі формується система активного стимулювання високих технологій на основі роботизації та впровадження штучного інтелекту. Саме виробництво таких високотехнологічних продуктів має перебувати в основі стратегії національного відродження країни у період післявоєнної відбудови. Йдеться про історичний шанс на основі зовнішніх і внутрішніх інвестицій динамізувати соціально-економічний розвиток. Тому дієвим інструментарієм вирішення проблем соціально-економічної динаміки є стимулювання розвитку високотехнологічного національного капіталу. Збільшення обсягів продукування доданої вартості означатиме, що збільшуються такі її складові, як заробітна платня, доходи держави у вигляді податків, а також та національні інвестиції. При цьому зростатиме сукупний попит та його складові. У таблиці 2 наведено матрицю потенційних ефектів економічної політики держави у контексті активізації розвитку національної економіки.

Перспективним є розміщення в Україні високотехнологічних виробничих потужностей провідних компаній-виробників наукомісткої інноваційної продукції. Ця продукція з високою часткою доданої вартості повинна надходити як на експорт, так і на внутрішній ринок України. Це дасть змогу створити робочі місця вищої якості із більш високою заробітною платою, залучати іноземні інвестиції, розширювати експортний потенціал на основі ефективного включення у глобальні ланцюги виробництва доданої вартості. Аграрна спеціалізація українського експортного потен-

Рис. 1. Чинники активізації розвитку економіки України у контексті повоєнного відновлення

Джерело: складено автором на основі власних досліджень та узагальнень

ціалу сьогодні вже проявилась досить чітко з орієнтацією на експорт насіння соняшнику, кукурудзи і зернових у цілому. Враховуючи, що рівень конкурентоспроможності більшості українських виробників істотно нижчий, ніж у підприємств європейських країн, можна стверджувати, що Україна без великих інвестицій не здатна стати рівноправним суб'єктом на високотехнологічних світових ринках [1; 7; 10].

Інституційна ситуація в Україні ускладнюється тим, що експортні постачання українських компаній часто не можна вважати експортом у власному розумінні цього поняття. Адже український експортер часто всього лише передає свій товар зарубіжному оптовому посередникові. Самі ж українські виробники-експортери не є ні оптовими, ні роздрібними суб'єктами зовнішніх ринків, адже до зарубіжних споживачів наша продукція доходить часто з іншим маркуванням, яке з'являється на етапах транспортування та фасування. Якщо ж український експортер

має зайти на конкретний зарубіжний ринок для розвитку власної дистрибуції й відкрити своє представництво, він зіштовхується з цілим рядом суттєвих бар'єрів. Насамперед йдеться про одержання ліцензій і державну реєстрацію експортерів. За сучасних умов експортного регулювання українські виробники часто просто не можуть бути повноцінно представлені на зовнішніх ринках [1].

Важливим для регулювання внутрішнього ринку є застосування імпорتنих обмежень, що можуть розглядатися як інструменти захисту від товарів іноземного походження, якість і безпека яких не завжди відповідає встановленим вимогам. Для регулювання надходження імпорту на внутрішній ринок традиційно використовується широкий інструментарій, що принципово не суперечить рамкам правил СОТ. Регуляторні інструменти дадуть змогу, з одного боку, захистити інтереси споживачів, а з іншого – підвищити рівень конкурентоспроможності українських товарів й розширити експортні можливості країни [1; 11]. З пози-

Таблиця 2

Потенційні ефекти економічної політики держави у контексті активізації розвитку економіки

Суб'єкти	Позитивні ефекти	Негативні ефекти
Суб'єкти підприємницької діяльності	Зростання макроекономічних показників (ВВП, сукупний попит, податкові надходження); Поліпшення ділової активності; Активізація розвитку підприємництва та посилення конкуренції; Позитивні зміни регуляторного середовища; Створення додаткових робочих місць; Заохочення інвестицій; Стимулювання інноваційного потенціалу	Погіршення ділової активності суб'єктів підприємництва; Зростання тіньового сектору економіки і посилення її монополізації; Зарегульованість підприємницького середовища; Зниження ефективності та продуктивності праці; Зниження заробітної плати і зростання рівня безробіття; Зниження конкурентоспроможності виробництва; Розширення масштабів податкової оптимізації
Споживачі	Підвищення купівельної спроможності домашніх господарств; Створення нових робочих місць, поліпшення зайнятості; Зниження рівня бідності; Підвищення якості товарів і послуг	Зниження купівельної спроможності споживачів; Зростання інфляції; Погіршення якості праці; Звуження можливостей самореалізації; Активізація процесів трудової міграції
Держава	Забезпечення участі громадян у системі публічного управління; Посилення прозорості та підзвітності органів влади; Спрощення регуляторних процедур у сфері підприємництва; Забезпечення ефективного виконання бюджету	Зарегульованість сфери надання адміністративних послуг; Посилення інституційних ризиків виходу за межі правового поля; Розширення нелегальної трудової міграції; Зростання інфляції; Неефективна реалізація державних інвестиційно-інноваційних програм

Джерело: складено автором на основі власних досліджень та узагальнень

ції реалізації інтересів національного бізнесу важливим є державне стимулювання реалізації підприємницького потенціалу внутрішнього виробництва на основі поглиблення дерегуляції, розширення кредитування, надання підтримки виходу на зовнішні ринки. Обмеження рівня тінізації економіки може стати суттєвим джерелом зростання ВВП.

Висновки. В Україні продовжує залишатися великий запит на активне післявоєнне відновлення економіки. Економічна політика володіє значним потенціалом у системі чинників забезпечення активізації національного розвитку. Стає актуальним питання реалізації ряду фундаментальних проектів, які можуть здійснювати кумулятивний ефект на розвиток

економіки. Йдеться, зокрема, про відновлення й будівництво житлових об'єктів, автомобільних і залізничних доріг, мостів, тунелів тощо. Такий інвестиційний бум надав би потужного імпульсу для розвитку багатьох сфер і видів економічної діяльності (зокрема, металургії, машинобудуванню, будівництву, транспорту тощо). В Україні якраз на часі економічна політика виваженого протекціонізму, активної підтримки підприємництва, реструктуризації економіки й стимулювання високотехнологічного експорту. Така політика вимагатиме й значного поглиблення обґрунтованості інструментарію реалізації заходів держави, спрямованих на стимулювання повоєнного відновлення економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України: наукова доповідь. Київ : Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2022. 305 с.
2. Булик О. Стратегія відновлення економіки України після війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-51>

3. Скрипниченко М. І. Макроекономічні оцінки і прогнози повоєнного відновлення економіки України. *Економічна теорія*. 2022. № 2. С. 29–43. DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2022.02.029>
4. Бондар Н. М., Уманців В. Ю. Повоєнне відновлення економіки: взаємодія держави та приватного капіталу. *Економічна теорія та право*. 2023. № 3. С. 6–21. DOI: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2023-54-3-6>
5. Підоричева І. Інноваційні спільноти та їх можливості у відродженні постраждалих від війни українських територій на засадах стійкості й сталості. *Економіка України*. 2023. № 10. С. 3–29. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.10.003>
6. Кудряшов В. П. Фінансування інфраструктури в період подолання наслідків війни. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 46–66. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.04.046>
7. Єфименко Т. І. Гармонізація інформаційного середовища стресостійкості корпоративного сектору економіки. *Економіка України*. 2023. № 6. С. 3–22. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.06.003>
8. Єфименко Т. І. Управління державними фінансами в період воєнного стану та повоєнної відбудови України: науковий супровід трансформацій. *Фінанси України*. 2023. № 1. С. 7–25. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2023.01.007>
9. Никифорок О. І., Стасюк О. М., Федяй Н. О. Соціально-економічні мультиплікативні ефекти від реалізації великих інфраструктурних проєктів для української економіки. *Економіка України*. 2023. № 5. С. 23–34. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.05.023>
10. Корсунський С. Як нації відновлюються: досвід Східної Азії. Харків : Віват, 2023. 192 с.
11. Шовкун І. Вплив ПІІ на структурні зміни економіки у контексті перспектив повоєнного відновлення України. *Економіка та прогнозування*. 2023. № 2. С. 33–65. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2023.02.033>

REFERENCES:

1. Vidnovlennia ta rekonstruktsiia povoiennoi ekonomiky Ukrainy: naukova dopovid [Restoration and reconstruction of the post-war economy of Ukraine: scientific report]. Kyiv: In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy, 2022. 305 p.
2. Bulyk O. (2023). Stratehiia vidnovlennia ekonomiky Ukrainy pislia viiny [Strategy for recovery of Ukraine's economy after the war]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-51>
3. Skrypnichenko M. I. (2022). Makroekonomichni otsinky i prohnozy povoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy [Macroeconomic assessments and forecasts of the post-war recovery of Ukraine's economy]. *Ekonomichna teoriia*, no. 2, pp. 29–43. DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2022.02.029>
4. Bondar N. M., Umantsiv V. Yu. (2023). Povoienne vidnovlennia ekonomiky: vzaemodiia derzhavy ta pryvatnoho kapitalu [Post-war recovery of the economy: the interaction of the state and private capital]. *Ekonomichna teoriia ta parvo*, no. 3, pp. 6–21. DOI: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2023-54-3-6>
5. Pidorycheva I. (2023). Innovatsiini spilnoty ta yikh mozhlyvosti u vidrodzhenni postrazhdalykh vid viiny ukrain-skykh terytorii na zasadakh stiikosti y stalosti [Innovative communities and their possibilities in the revival of war-affected Ukrainian territories on the basis of stability and sustainability]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 10, pp. 3–29. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.10.003>
6. Kudriashov V. P. (2022). Finansuvannia infrastruktury v period podolannia naslidkiv viiny [Infrastructure financing in the period of overcoming the consequences of the war]. *Finansy Ukrainy*, no. 4, pp. 46–66. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.04.046>
7. Yefymenko T. I. (2023). Harmonizatsiia informatsiinoho ceredovyscha stresostiikosti korporatyvnoho sektoru ekonomiky [Harmonization of the information environment of stress resistance of the corporate sector of the economy]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 6, pp. 3–22. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.06.003>
8. Yefymenko T. I. (2023). Upravlinnia derzhavnymy finansamy v period voiennoho stanu ta povoiennoi vidbudovy Ukrainy: naukovyi suprovit transformatsii [Management of public finances during the period of martial law and post-war reconstruction of Ukraine: scientific support of transformations]. *Finansy Ukrainy*, no. 1, pp. 7–25. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2023.01.007>
9. Nykyforuk O. I., Stasiuk O. M., Fediai N. O. (2023). Sotsialno-ekonomichni multiplykatyvni efekty vid realizatsii velykykh infrastrukturykh proektiv dlia ukrainskoi ekonomiky [Socio-economic multiplier effects from the implementation of large infrastructure projects for the Ukrainian economy]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 5, pp. 23–34. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.05.023>
10. Korsunskiy S. (2023). Yak natsii vidnovliuiutsia: dosvid Skhidnoi Azii [How Nations Rebuild: The East Asian Experience]. Kharkiv: Vivat, 192 p.
11. Shovkun I. (2023). Vplyv PII na strukturni zminy ekonomiky u konteksti perspektyv povoiennoho vidnovlennia Ukrainy [The impact of FDI on structural changes in the economy in the context of prospects for post-war recovery of Ukraine]. *Ekonomika ta prohnozuvannia*, no. 2, pp. 33–65. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2023.02.033>